

LÂTİN AMERİKA'NIN EKONOMİK GELİŞMESİNİN ŞARTLARI

Sanayileşme ve finansman

Tercüme eden : Doç Dr. Cahit TALAS

Lâtin Amerika hâlen tam bir gelişme halindedir. Bu gelişme Birinci Dünya Harbinden hemen biraz sonra başlamış ve son harple hızlanmıştır. Bu gelişme yalnız ekonomik sahaya inhisar etmemekle beraber ekonomik sahada daha barizdir. Fakat yirmi Lâtin Amerikan Cumhuriyetinin teşkil eylediği büyük ekonomik sahanın halihazır gelişmesini anlamak için politik ve sosyal bünyenin strüktür değişimleri de ehemmiyeti haizdir.

Başlıca politik tahavvüller arasında millî şuurun uyanmış olmasını zikrelemek lâzımdır.

Sosyal sahada da nüfusun şehirlerde gittikçe artan temerküzünü zikrelemek yerinde olur. Bu keyfiyet hayat seviyesinin yükselmesini ve sosyal taleplerin genişlemesi ile mülkiyette, istihsalde ve sınıflar içinde eski geleneklerin ortadan kalkmasını tazammun eylemektedir.

Ekonomik sahadaki arzular, her şeyden önce süratli bir artış kaydeden bir halkın sınaî ve ziraî mamûllerin tedariki bakımından harice karşı bağımsızlık isteği tarafından tâyin edilmektedir. Lâtin Amerika kadar geniş bir bölge mülâhaza edildiği zaman çok fazla teşmilden tevekki eylemek lâzımdır. Hattâ ilk bakışta ekonomilerin şartlarını teşkil eden faktörlerin ayrılıkları hayret uyandırmaktadır. Bununla beraber ana ekonomik meseleler bakımından Lâtin Amerika bir ünite olarak mülâhaza olunmalıdır.

Bütün Lâtin Amerika memleketleri, bir taraftan başlıca iptidaî maddede müstahsili ve ihracatçısı, diğer taraftan mamûl maddeler ithalâtçısı

1 — İsviçre'de Société de Banque Suisse tarafından Bâle şehrinde yayınlanmakta olan aylık bültenin Eylül ayı sayısında neşredilmiş olan bu makale hâlen memleketimizdeki ekonomik durum ile birçok noktalardan büyük benzerlikler arzeden Lâtin Amerika memleketlerinin sanayileşme plânlarının finansmanı mevzuunda karşılaştıkları güçlükleri ortaya koymakta ve takip edilmesi lâzım gelen uzun vadeli ekonomik ve malî politika hakkında kıymetli mütalâalar ihtiva eylemektedir. Bu mütalâaların büyük bir kısmının memleketimiz için de varit olması bizi bu makalenin tercümesine sevkeyleyen âmil oldu.

memleket olmak vasfını tadil eylemek suretiyle ekonomilerini daha geniş bir esas üzerine istinat ettirmek arzusundadırlar. Aynı zamanda bu memleketler birkaç ve hatta tek bir maddenin ihracatına tâbi bir memleket olmaktan kurtulmaya gayret etmektedirler. Bu mallar bazı hallerde onların dış ticaretlerinin yekûnunun % 90 nını temsil etmektedir. Filhakika ekonomilerinin ve ticaretlerinin böyle bir bünyeyi haiz olması keyfiyetidir ki bu memleketlerin karakterlerini dünya ticaretinin temevvüçlerine, yani hiç bir suretle hâkim olamadıkları faktörlere sıkı bir surette bağlamaktadır. 1929 krizi ve bundan hasıl olan dünya ticaretinin daralması devresinde Lâtin Amerika memleketlerinin bu mevzuda geçirdikleri tecrübe kâfi derecede ifadebahş idi. Dış Ticaret millî gelirden mühim bir payı temsil ettiğinden bu noktada oldukça geniş bir temevvüç hususî ve kamu masrafları üzerine inikâs ederek süratli ve muntazam bir ekonomik gelişmeye engel olmaktadır. Nihayet emniyetsizlik kambiolarının reel kurları, başka bir tabirle ithalât ve ihracat fiyatları arasındaki münasebetin mühim tahavvülleri karşısında daha çok vehamet kesbeylemektedir.

Sanayileşmede ilerlemeler

Lâtin Amerika memleketleri, maruz kaldıkları davaların hallini ve nüfuslarına daha yüksek bir hayat seviyesi temininin çarelerini süratli bir sanayileşmede bulmaktadırlar. Bu memleketlerde yıllık nüfus artış nisbetleri dünya ortalamasının iki misli, yani % 2 dir. Bu sanayileşme yalnız zengin iptidaî madde kaynaklarının geliştirilmesini değil fakat aynı zamanda bir imalât sanayii ihdasını da içine almaktadır.

Bazı hallerde istihsal, şimdiden dünya istihsalinde (Sovyetler Birliği hariç) yüksek bir yüzdeye varmış bulunmakla beraber Lâtin Amerika'da iptidaî maddelerin işletilmesi genel olarak henüz başlangıç devresinde bulunmaktadır. Bu istihsal nisbeti 1952 de petrol için % 21, bakır için % 19, kurşun için % 21, kalay için % 19, tutyâ için % 16, tungsten için % 35 ve antimuan için de % 13 idi. İmkânlara nazaran maden cevherlerinin işletilmesinin genel olarak ne kadar küçük olduğunu göstermek için, dünya demir madeni cevheri ihtiyatının % 25 ine malik olduğu halde Lâtin Amerika'nın hâlen dünya demir istihsalinin ancak % 3 nü temin ettiğini zikrelemek kâfidir. Çok uzak olmıyan bir istikbalde Brezilyayı demir ve çelik istihsal eden başlıca memleketlerden biri olarak görmek şansı büyüktür. Şimdiye kadar diğer üç memleket -Meksika, Arjantin ve Şili- çelik haneler inşa eylediler. Peru ve Kolombiya aynı misali takibe imkân verecek tedbirleri aldılar. İlk defa olarak 1952 de Lâtin Amerika çelik istihsali iki milyon tonu aştı. Altı Lâtin Amerikası memleketinde bir demir ve çelik sanayiinin doğuşu, bu bölgelerin sanayileşmesinin müstakbel gelişmelerinde küçümsemiyecek bir hadisedir.

Ekonomik faaliyetin diğer sahalarında da bazı memleketler şayanı dikkat muvaffakiyetler elde eylediler. Lâtin Amerika memleketlerinde, mamûl maddeler istihşali 1938 seviyesini % 75 nisbetinde geçti. Hattâ bu artış Meksika, Arjantin ve Şili için % 100, Brezilya ve Kolombiya için % 50 dir. 1920-1930 yıllarına nazaran istihşal hemen hemen üç misli arttı. Bu suretle yerli istihşal, idhal edilen malların büyük bir kısmının yerini aldı. Sanayileşmenin daha çok ilerlediği memleketlerde mamûl maddeler ithali yekûn istihlâkin ancak dörtte birini teşkil eylemektedir. Gerçi hâlen mamûl maddeler istihşali küçük bir sahaya taallûk eylemektedir. Bu istihşal yüzde 60-75 nisbetinde mensucat ve gıda maddeleri imalâtı branşlarında teksif edilmiştir. Bundan fazla olarak, bu sanayi henüz yabancı rekabete mukavemet edebilecek durumda değildir. Filhakika Lâtin Amerika memleketlerinin kendi aralarındaki mübadele az gelişmiş olduğundan (Dış ticaretin ancak % 9 nu temsil etmektedir) ve millî gelirleri henüz çok düşük olduğundan bu memleketler ancak mahdut bir pazara maliktirler. Büyük nisbetler dahilinde istihşal de mümkün olmadığından imalât masrafları yüksektir. Bu vaziyet karşısında istihşalin satımını temin için gümrük sedleri bir zaruret halini almaktadır.

Buna mukabil nakil vasıtaları, makineler ve diğer yatırım malları ihtiyacı için Lâtin Amerika dışarıya tâbi durumda kalmaktadır. Hattâ ithalât yekûnu içinde istihşal mallarının hissesi devamlı olarak artma temayülü göstermektedir. 1929 yılında % 17 olan bu nisbet 1938 de % 20 ye ve 1952 de % 25 e çıktı. Yatırım malları ithali için 1952 yılında 2 milyar dolardan daha fazla bir para harcandı. Mübayaalar şu şekilde tevezzü eylemektedir. Birleşik Amerika'dan % 75, İngiltere'den % 9, Batı Almanya'dan % 8.

Aşağıdaki tablo başlıca birkaç memlekette harpten sonra sinaî istihşal endisini göstermektedir.

1948 = 100

Sinaî istihşal endeksi	1946	1950	1951	1952
Arjantin	86	100	103	95
Brezilya	90	109	121	120
Şili	93	100	119	132
Kolombiya	94	121	131	131
Meksika	96	118	127	130
Peru	88	111	123	134
Venezuela	79	124	135	157

Bazı hallerde sanayileşme şayanı dikkat neticeler verdi ise de muvaffakiyetin tam olduğu iddia olunamaz. Bazı branşlar süratli bir şekilde ve mübalâgalı bir nisbette sanayileşmekte, buna mukabil bazı sektörler ih-

mal edilmektedir. Tabiatıyla bu hal sermaye ve işgücü tahsisinde bazı hataları mucip olmakta ve ekonominin muvazeneli gelişmesini ve hayat seviyesinin yüklerini kolaylaştıracak yerde engellemektedir.

En kısa bir zaman içinde halkın mamûl maddeler ve diğer ithalât malları ihtiyaçlarını temin eylemek maksadiyle hükûmetler kredi kolaylıkları ve vergi indirmeleri sağladılar ve bu suretle sırf ekonomik nokta nazardan iyi temellere istinat etmiyen sanayilerin kurulmasını teşvik eylediler. Çok defa bir memleketin sanayileşmesinin zatî kararlara değil mevcut ekonomik şartlara tâbi olduğu ve bunun tahakkukunun yıllara mütevakıf bulunduğu unutuldu. Lâtin Amerika memleketleri, zamanında münakale ve demiryolları ile limanların modernizasyonuna kâfi derecede ehemmiyet vermediler. Enerji ve yakıt temini nazik bir meseleyi ortaya koymaktadır. Zira Lâtin Amerika kâfi derecede kömüre malik değildir. Halbuki kömür bir memleketin sanayileşmesi için birinci derecede ehemmiyeti haiz iptidaî bir maddedir. Gelecek yıllarda bu noksanı, petrol istihsalinin artışı ve elektrik fabrikalarının inşası suretiyle telâfi etmek ümit olunmaktadır. Bu sebepten dolayıdır ki hemen hemen bütün Lâtin Amerika memleketlerinde ekonominin müstakbel gelişmesini daha iyi koordine eylemek için geniş plânlar vücade getirilirdi.

Sanayiın ziraat zararına olarak genişlememesine hususî bir dikkat göstermek lâzımdır. Böyle bir hal vuku bulmuştur. Bir müddet evvel, hususiyle bazı memleketlerde yapılan ve iyi neticeler alınmayan tecrübeler bir ekonominin sağlam ve muvazeneli bir gelişmesinin ancak ziraatın ihmal edilmemesi suretiyle ve sanayiın diğer sektörlere muvazi olarak ilerlemesi ile mümkün olabileceğini göstermiştir. Lâtin Amerika'nın yekûn ihracatı içinde ziraatın hissesi hemen hemen harp öncesi yıllarınınkinden aynıdır ve ekseri hallerde ihracatın yekûn kıymetinin % 80-90 nına varmaktadır. Keza istikbalde, ziraat malları istihsal, istihsal malları satın alabilmek için Lâtin Amerika'nın çok ihtiyacı bulunan dövizlerin başlıca kaynağı olmaya daha uzun bir zaman devam edecektir.

Ziraatın davası her şeyden önce, makineleşme vasıtasıyla randımanı arttırmak, işletme usullerini islah eylemek ve gübre kullanmaktır. Diğer taraftan zaiflamaya karşı toprağı koruma meselelerine daha fazla dikkat etmek lâzım gelecektir. Nihayet yeni toprakların işletmeye açılması uygun olacaktır. Filhakika ekime müsait topraklar Lâtin Amerika'nın mesaisinin aşağı yukarı % 5 ni temsil ettiği halde (Birleşik memleketlerde % 24 ve Batı Avrupada % 30 a mukabil) bunların da ancak üçte ikisi işletilmektedir.

Sermaye Teşekkülü: Millî tasarruf ve yabancı yardımı

Bütün bu işlerin tahakkuku çok geniş ölçüde bir hususî ve âmme

yatırımını talep eylemektedir. Bunun içindir ki bütün meselelerden en âcili bu projelerin finansmanı meselesidir. Zarurî sermayeyi bulmak güçlüğü birçok Lâtin Amerika memleketlerinde paranın zayıflığının başlıca sebeplerinden biridir. Bu keyfiyet dahili iştirâ kudretinin süratle düşüşünde ve tekerrür eden ticaret ve tediye muvazenesi açıklarında ortaya çıkmaktadır.

Prensip itibariyle, bir memleketin ekonomik gelişmesinin finansmanında enflasyoncu olmıyan iki vasıta mevcuttur. Bunlardan biri millî tasarruf diğeri de yabancı sermaye ithalidir.

Lâtin Amerikada, hususiyle genel olarak gelir seviyesinin düşük olmasından ötürü tasarrufun teşekkül etmesi güçtür. Hâlen bütün Lâtin Amerika'nın millî geliri 25 milyar doları ancak geçmektedir. Halbuki Birleşik Amerika'nın meselâ 1952 deki millî geliri 290 milyar doları geçmekte idi. Yalnız Arjantin, Uruguay, Venezuela ve Küba'da şahıs başına isabet eden millî gelir 200 doları geçmektedir. Şili, Kolombiya, Meksika, Brezilya, Peru, Kostarika ve Panama'da şahıs başına düşen millî gelir ortalama 100 le 200 dolar arasındadır. Bolivya, Ekvatör ve Haiti gibi diğer memleketlerde bu rakam 100 doları bulmaktadır.

Zaten zaif olan tasarrufta büyük bir kısmı itibariyle gayri müstahsil yahut ekonomik gelişme bakımından âcil olmıyan sahalara yatırılmaktadır.

Uzun zamandanberi toprağa ve gayri menkul mülkiyetine yapılar yatırımlar en emin ve paranın sukutuna karşı en iyi korunma arzeden yatırımlar olarak mülâhaza olunmaktadır. Bu son yıllarda enflasyon neticesinde tasarruflar gayri menkul piyasasına yöneldi. Aynı müşahedeler teşebbüslerin kârlarının yeniden yatırımları için de varittir. Brezilya'da yıllık tasarrufun % 60 ının toprak ve diğer gayri menkullere yatırıldığı tahmin olunmaktadır. Şili, Arjantin ve diğer birçok küçük devletlerde nisbet hemen hemen aynıdır.

Bundan gayri randımanların musavatsızlığı yüzünden ve bilhassa ticaret ile sanayi arasındaki kâr marjının çok büyük olmasından ötürü sermaye yöneltimi iyi değildir. Bu suretle elde mevcut sermaye kısa bir zamanda çok kâr getirmesi umulan ticarî teşebbüsler ve sanayi branşları tarafından cezbedilmekte, halbuki diğer sektörler sermaye bulmakta birçok müşküllere maruz kalmaktadırlar.

Nihayet bu memleketlerin hiç birinin, sermaye arzı ve talepleri arasında bağ hizmetini görebilecek ve aynı zamanda tasarrufu teşvik ve ona istikamet verecek kâfi derecede gelişmiş bir sermaye piyasasına malik bulunmadıklarını ortaya koymakta yerinde olur. Bu yatırım şeklinin ehemmiyetli bir finansman vasıtası rolünü oynıyabilmesi harp arasında esham

ve tahvilâta yapılan yatırımların kötü tecrübelerinin tesirleri dolayısıyla kolayca mümkün değildir. Zira halk, menkul kıymetler ve bunların borsalardaki kayıtlarıyla pek az ülfet peyda eylemiş bulunmakta hatta onlarla pek az alâkadar olmaktadır.

Hal böyle olunca Lâtin Amerika, eğer sanayileşmesini matlup gayeye eriştirmek ve istihsal kapasitesinin süratli bir şekilde artmasını temin etmek istiyorsa geniş bir ölçüde yabancı sermayenin yardımına tâbi olmakta devam eyleyecektir. Maalesef, yabancı sermayenin muntazam bir surette akışına mukavemet eden bir seri maniler bulunmaktadır. Evvelâ yabancı sermayedarların itimadı henüz tesis edilememiştir. Politik istikrarın henüz mevcut olmaması, kambiyo tahditleri, gelirlerin transferlerindeki ve sermayenin menşei memleketlere dönüşlerindeki tahdidat, evvelki yatırımların cebri mübayaası keyfiyetleri daima mevcut olan millileştirme endişelerine katılmaktadır. Yalnız pek az adette birkaç memleket yabancı sermayeyi çekmeğe müsait iklimi yaratmışlardır. Bu keyfiyet, yabancı sermaye yardımının ne için pek az olduğunu ve yalnız birkaç memlekette ve birkaç faaliyet kolu üzerinde temerküz eylediğini izah etmektedir. Meselâ 1946 dan 1950 ye kadar Lâtin Amerika'nın ithal eylediği Amerikan sermayesinin % 55 i Venezuelâ'da petrol sanayiine yatırılmıştır.

Yabancı yatırımlar bir taraftan İhracat-İthalât Bankasının yahut Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının diğer taraftan çoğu Birleşik Amerika'dan gelen hususî sermayenin plâsmanlarını ihtiva eylemektedir.

İkinci Dünya harbinden önce Lâtin Amerika'daki yabancı yatırımların aşağı yukarı % 85 i Avrupadan gelmekte idi (9 milyar dolardan 7,3 milyarı). İngiltere bu yatırımlara çoğu demiryollarına olmak üzere 3,3, Fransa 1,6 milyar nisbetinde iştirak etmekte idiler. O devrede Amerikan yatırımları ancak 1,3 milyar idi. İki harp arasında, hususiyle direkt yatırımlar şekli altında Birleşik Amerika'dan gelen sermaye kuvvetli bir şekilde arttı. 1939 da 3.6 milyar doları direkt yatırım ve iştirak olmak üzere Amerikan yatırımları 5,3 milyar dolara yükseldi. O zamandanberi bu rakam düşmekte devam eyledi ve 1940 yılında 2.6 milyarı direkt yatırım olmak üzere 3.5 milyar dolara indi.

İkinci dünya harbini takip eden yıllarda Amerikan hususî sermayesi Lâtin Amerika'da her yıl 400 milyon dolarlık yatırım yaptı. Halbuki bilhassa birçok Avrupa memleketlerinin tediye muvazenelerindeki güçlüklerden ötürü Avrupadan gelen sermaye kayda değemez bir miktarda idi. 1952 yılının sonunda Birleşik Amerika'nın Lâtin Amerika'daki hususî sermaye yatırımları 6 milyar doları geçmekte idi.

1934 den 1953 yılı başına kadar Export-İmport Bank 2,1 milyar dolar kredi vermişti. Bunun ehemmiyetli bir kısmı henüz kullanılmış değil-

dir. Bu krediler bilhassa Brezilya, Şili, Meksika ve Kolombiya'ya gitmiştir. 1947 denberi Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası muhtelif Lâtin Amerika Milletlerine senevî 40 milyar lira dolar civarında kredi verdi.

Amerikan hususî sermayesinin yatırım istikameti ve dağılışına gelince, işaret eylemek lâzımdır ki bu yatırımlar bazı memleketlerde ve bazı sanayide temerküz eylemiştir. Birinci Dünya harbinden evvel yatırımlarının büyük bir çoğunluğu Şili, Arjantin ve Kolombiya'da yapılmıştı. Harpten sonra Venezuela, Brezilya ve Meksika öne geçtiler. Ekonomik sektör itibariyle dağılışı gelince, işaret eylemeğe değer ki 1920-1930 devresi aksine olarak bu son yıllarda ziraate ve âmme menfaatlerine hadım müesseselere hiç bir yatırım yapılmamıştır. Yeni sermayelerin büyük bir çoğunluğu petrol sanayiine ve imalât sanayiine gitmiştir. Bu son halde daha ziyade transfer edilmeyen yatırım gelirlerinin yeniden yatırımı bahis mevzuudur. Chase National Bank yayınlarından alınan aşağıdaki tablo hususî Amerikan yatırımlarının muhtelif istihsal branşlarına dağılışını göstermektedir.

Petrol	% 35
Madenler	% 10
Sanayi	% 17
Ziraat	% 11
Ticaret	% 6
Âmme Servisleri	% 18
(Hususiyle ulaştırma ve enerji istihsalı)	
Diğer branşlar	% 5

Bu dağılış, Birleşik Amerika'nın herşeyden evvel iptidaî madde istihsalinin artışı ile alâkalandığını göstermektedir. Bu Paley Komisyonunun varmış olduğu neticelerin ana hatlarına uygundur. Birleşik Amerika'nın uzun vadeli iptidaî madde ihtiyaçlarını tetkik eylemek için teşkil edilen mezkûr komisyon, Birleşik Amerika'nın istihsal artışı aynı kaldığı takdirde 1975 teki millî istihsalin 1950 dekinin iki misli olacağını ve bu zamandan itibaren de iptidaî madde ithalâtının üç misline çıkması lâzım geleceğini hesaplamıştır. Binaenaleyh 1952 yılında % 90 nisbetinde sınaî iptidaî maddeleri ve gıda maddelerini ihtiva eden Lâtin Amerika memleketlerinin Birleşik Amerika'ya ihracatları 1975 de hiç olmazsa iki misli artacaktır.

Lâtin Amerika'nın iptidaî madde müstahsili olmak ehemmiyetini idame ettirmeye, hatta kuvvetlendirmeye hedef alan Amerikan ekonomik politikasının bu istikameti, iktisaden tâbi durumda olmaktan kurtulmak için bu iptidaî maddeleri bahis mevzuu memleketlerin bizzat kendi sanayilerinin ihtiyaçları için kullanmak arzusuna muhaliftir. Çok muhtemel-

dirki bu ekonomik bağımsızlık ihtiyacını yabancı yatırım olmaksızın tahakkuk ettirmek mümkün olmayacaktır ve bu arzuyu millî istihsal kudretini süratle artırmak iradesiyle telif eylemek çok güç olacaktır.

Malî Temelin Kifayetsizliği ve Bunun Neticeleri

Birkaç yıl önce Birleşmiş Milletlerin bir eksperler komisyonu, muntazam bir ekonomik gelişmeğe ve millî gelirin yılda % 2 nisbetinde artışına imkân vermek için Lâtin Amerika'ya lâzım olan senevî sermayenin miktarını 2,5 milyar dolar olarak hesap eylemişti. Ortalama tasarruf hadininin % 8 ve millî gelirin 25 milyar kadar olduğunu kabul eylemek suretiyle aşağı yukarı 2 milyar dolar millî tasarruf yoluyla sağlanabilecektir. Geri kalan kısım yani 500 milyon dolar yabancı sermaye tarafından finanse edilmek mecburiyetindedir. Bu şekilde bir tahmin tamamiyle indîdir ve sermaye ihtiyacı her memleket için hakikî olarak ancak ayrı ayrı tesbit edilmelidir. Bununla beraber enflasyonist usullere müracaat eylemeksizin iktisadî gelişmeyi finanse eylemek için halihazır millî ve yabancı sermayenin kifayetsizliğini bu tahmin göstermektedir. Gerçi biraz evvel gösterildiği gibi harp sonunda sermaye ithali ortalama senevî 500 milyon lirayı tecavüz eylemişti. Bununla beraber bu yatırımlar bazı memleketlere ve bazı sanayie münhasır kalmıştır. Diğer taraftan tasarruf ancak bazı memleketlerde millî gelirin % 8 ine çıkmıştır. Bundan gayri daha öncede işaret edildiği üzere bu tasarruf, süratli gelişmesi ekonominin heyeti umumiyesi için temel ehemmiyeti haiz olan branşlara yatırılmadığından fena idare edilmiştir.

Bu hal karşısında âmme ve hususî envertismanların finansmanı, geniş bir ölçüde hususî bankaların, hususî finansman müesseselerinin ve ekseriya emisyon bankalarının kredilerine müracaata mecburiyet hasıl eylemektedir. Hususî bankaların hakikî fonksiyonları kısa vadeli krediler vermeğe münhasır olmakla beraber Lâtin Amerika'da bu bankaların uzun vadeli krediler vermelerine yahut yatırımların mühim bir kısmını finanse eylemek için vade sonunda yenilenen kısa vadeli ikrazlara sık sık tesadüf edildi. Hattâ bazı hallerde bu temayül Merkez Bankasının kredi sahasındaki politikası ile teşvikte edilmiştir. İşte bu noktai nazardan hareket suretiyledir ki Brezilya'da Banco do Brasil ana fonksiyonunun, para miktarını ve krediyi tanzim, Kruzeird'nun istikrarını ve iştirak kudretini muhafaza ve sanayi ve ziraatın inkışafı için kredi sağlamak olduğunu kabul eylemektedir. Arjantin'de bütün banka sistemi, Devletin gelişme ve yatırım programının finansmanın, ve ilerlemesi hususiyle arzu edilen bütün ekonomi branşlarının hizmetine verilmiştir. Filyatta bu memlekette hususî bankalar ancak merkez bankasının şubesi gibi bir rol ifa eylemektedirler. Bu şartlar

içinde her şeyden önce paranın istikrarını muhafazayı hedef olan bir para ve kredi politikasının takibi çok müşkül bir durum arz etmektedir.

Cari masrafların ve Devlet yatırımlarının finansmanına gelince, mü-tad kaynaklardan elde olunan gelirleri Devletin artmakta olan malî ihtiyaçlarına ayarlamak çok güçleşmektedir. Birçok memleketlerde gümrük resimleri ve vasıtalı vergiler hâlâ malî gelirlerin en büyük kısmını teşkil etmektedir. Şu halde bu gelirler, bünyesinden ötürü mühim temevvüçlere maruz bulunan ticaret müvazenesinin seyrine sıkı bir surette bağlıdırlar. Gerçi Lâtin Amerika'nın ileri memleketlerinde servet ve gelir vergileri Devletin başlıca malî kaynakları olmak vasfını almışlardır. Fakat şuda bir hakikattir ki vergiye tâbi tutulacak unsurların tesbiti hâlâ birçok mani ve güçlüklerle karşı karşıyadır. Bu sebepten ötürü maliyede devamlı açıklar husule gelmektedir. Teşkilâtlanmış bir sermaye piyasası da mevcut olmadığından bu açıkların büyük bir kısmı banka emisyonlarıyla kapatılmaktadır.

Binaenaleyh bu son yıllarda hemen bütün Lâtin Amerika memleketlerinin gerek kâğıt para gerek hesap parası şekli altında para miktarının büyük bir hacim iktisap etmesini önleyememeleri hayreti mucip olacak bir keyfiyet değildir. Para hacminin bu genişlemesinin mukadder neticesi fiyatların ve istihsal maliyetinin devamlı bir yükselme kaydetmesi olmuştur. 1945 denberi bütün bu memleketlerde hayat pahalılığı endeksi her yıl % 10 dan fazla ve hatta bazı memleketlerinde % 20 ye yakın bir artış göstermiştir.

Şüphesiz fiyatların yükselmesi kısmen dış faktörlerin tesiri altında vuku bulmuştur. Ticaret ve tediye muvazenelerinin kendine has bünyelerinden ötürü bu dış faktörlerin seyri üzerinde müessir olmaları mümkün değildir. Bununla beraber ana tepkiler ithalât fiyatlarından ziyade -dolar olarak ifade olunduğundan bu fiyatlar harp sonunda iç fiyatlar derecesinde bir artış göstermediler- dünya pazarlarına sevkedilen yerli malların fiyatlarındaki ehemmiyetli temevvüçlerden, başka bir tabirle dış ticaret gelirlerinin tahavvüllerinden hasıl oldu. Bu şartlar içinde para tedavülünde karışıklıkları bertaraf eylemek müşküldür.

Bununla beraber şüpheden azadedir ki enflasyonun başlıca sebepleri, iç bünyeye taallûk eden bir mahiyet taşımaktadır. Ve bu sebepler ithalât malları ile yatırımlara vaki taleple yekûn mal ve hizmet arzı arasındaki muvazene yokluğunda aranmalıdır. Bu takdirde ekseriya ifrata kadar götürülen ve kredinin genişletilmesi ve kâğıt para ihracı suretiyle finanse edilen sanayileşmenin enflasyonda ve millî masrafların artmasında büyük bir rol ifa eylediğine hayret eylememek lâzımdır. Yekûn masraflar içinde ithalâtın ehemmiyetli bir nisbet almasından ötürü bu keyfiyet, ti-

icaret ve tediye muvazenesinin karşılaştıkları müşküllerin hallini daha girift bir hale sokmakta, hatta imkânsız kılmakta ve altın ve döviz ihtiyatlarının kaçışını kolaylaştırmaktadır.

Lâtin Amerika memleketleri umumiyetle tediye muvazenesinin tevazununu ithalât veya döviz sahasında tahditler koymak, yahut müteaddid kambiyo rayiçleri sistemi tesis eylemek, veyahut fiyat mekanizmasına diğer müdahalelerde bulunmak suretiyle temin edeceklerine inanmaktadır. Bu nevi tedbirlerin ancak çok muvakkat oldukları takdirde makul görüleceklerini ve yalnız ekonomik ve malî vaziyetin düzeltilmesi suretiyle devamlı bir hal çaresine bağlanabileceğini unuttur görünmektedirler.

Şu halde iddialı sanayileşme plânları tediye muvazenesi buhranının yalnız endirekt sebeplerini ihtiva eylememekte fakat aynı zamanda ithalâtın derhal artmasını mucip olmak, hususiyle çok daha sonra döviz taleplerinin azalmasını intaç edecek istihsal malları ithalâtını çoğaltmak suretiyle bu buhranın direkt sebeplerini de taşımaktadır.

Lâtin Amerika'nın sınaî ve ekonomik gelişmesinin finansmanı halihazırda bu memleketlerin ekonomik ve malî politikalarının ana davalarından biridir ve süratle bir hal çaresine ihtiyaç göstermektedir. Bu hal çaresinin devamlı olması için yeter derecede yabancı sermaye çekmeğe imkân verecek ekonomik, politik ve hukukî şartları yaratmak veya islâh eylemek zarureti vardır. Memlekette sermaye teşekkülünü kolaylaştıracak, yani tasarrufu teşvik edecek tedbirler ittihazı da daha az ehemmiyetli değildir. Netice itibariyle enflasyon üzerine istinat eden her türlü finansman metodu yıkıcıdır ve sonunda ekonomik ve sınaî gelişmeyi kolaylaştıracak yerde güçleştirir. Nihayet eğer ekonomik bağımsızlığı süratle elde eylemek arzusu biraz yumuşatılabilirse, gelişme daha ahenkli bir tarzda cereyan edebilir.